

nominał	20 zł
metal	925/1000Ag oraz farby: czerwona, żółta, zielona i niebieska
stempel	lustrzany
wymiary	długość: 28,00 mm szerokość: 40,00 mm
masa	28,28 g
wielkość emisji (nakład)	64.000 szt.

Awers: Stylizowany wizerunek obrazu Jacka Malczewskiego „Śmierć”. U dołu, z prawej strony wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej. Wokół orła napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA, oznaczenie roku emisji: 2003 oraz 20 ZŁ. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Autoportret Jacka Malczewskiego z obrazu „Autoportret w zbroi”. U góry napis: JACEK / MALCZEWSKI, u dołu daty: 1854-1929. W prawym dolnym rogu paleta i trzy pędzle. Na palecie farby: czerwona, żółta, zielona i niebieska.

nominał	2 zł
metal	stop CuAl5Zn5Sn1
stempel	zwykły
średnica	27,00 mm
masa	8,15 g
wielkość emisji (nakład)	600.000 szt.

Awers: Wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, z lewej strony paleta i dwa pędzle. U dołu napis: 2 ZŁ, u góry półkolem napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA oraz oznaczenie roku emisji: 2003. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Autoportret Jacka Malczewskiego z obrazu „Autoportret w zbroi”. Wokół napis: JACEK MALCZEWSKI 1854 – 1929.

Na boku: ośmiokrotnie powtórzony napis: NBP, co drugi odwrócony o 180 stopni, rozdzielony gwiazdkami.

Projektant monet: Ewa Tyc-Karpińska

Monety zostały wyprodukowane w Mennicy Państwowej SA w Warszawie.

Skład i druk: Drukarnia NBP

Monety kolekcjonerskie

W dniu 10 grudnia 2003 r. Narodowy Bank Polski wprowadza do obiegu monety kolekcjonerskie, przedstawiające postać Jacka Malczewskiego, o nominałach:

- 20 zł - wykonana stemplem lustrzanym w srebrze,
- 2 zł - wykonana stemplem zwykłym w stopie CuAl5Zn5Sn1, tzw. Nordic Gold.

Jacek Malczewski, najbardziej znany malarz polski przełomu XIX i XX w., wybitny przedstawiciel Młodej Polski, obdarzony szczególną, bogatą wyobraźnią, zawsze budził zachwyt i uwielbienie i na trwałe wpisał się w historię malarstwa polskiego. Jego

dzieła są ozdobą zbiorów muzealnych i cennymi okazami wielu kolekcji prywatnych. Już za życia artysty podrabiano jego płótna; w 1912 r. w Krakowie odbył się proces sądowy fałszerzy jego prac.

Jacek Malczewski urodził się 15 lipca 1854 r. w Radomiu, wychowywał w środowisku zubożalego ziemiaństwa o patriotycznych tradycjach i rozległych zainteresowaniach kulturalnych. Duży wpływ na wychowanie chłopca wywarł ojciec, człowiek wszechstronnie wykształcony, wielbiciel literatury Mickiewicza i Słowackiego, amator sztuk pięknych. Ojciec starannie dobierał wychowawców syna. Jednym z nich był utalentowany

pedagog i pisarz, uczestnik powstania styczniowego, Adolf Dygasiński, z którym później łączyła malarza wieloletnia przyjaźń. Zainteresowania sztukami pięknymi Malczewski przejawiał już od dzieciństwa. Wypełniał wtedy zeszyty rysunkami roślin i zwierząt, portretkami, kopiami z rycin Juliusza Kossaka i Gustawa Doré. W 1871 r. przybył do Krakowa, aby rozpocząć naukę w gimnazjum św. Jacka w Krakowie. Od tego czasu związał się z tym miastem i jego środowiskiem artystycznym na stałe. Już w czasie nauki gimnazjalnej w 1872 r. korzystał z lekcji rysunku prowadzonych przez malarza Leona Piccarda, chodził też jako wolny słuchacz do Szkoły Sztuk Pięknych. Naukę w gimnazjum porzucił rok później i za namową Jana Matejki rozpoczął regularne studia malarskie. Niezależnie od programu szkoły dodatkowo ćwiczył rysunek anatomiczny, wykonał ilustracje do *Lilli Wenedy* Słowackiego, *Iliady* i *Odyssey* Homera. Studia krakowskie pod opieką Matejki i akademicką metodą nauczania nie zadowalały jednak Malczewskiego. W 1876 r. na kilka miesięcy wyjechał do Paryża; tam w Ecole des Beaux Arts w pracowni Henri Lehmana doskonalił swoje umiejętności. Nie interesowały go nowe kierunki w sztuce, daleki był od uznania impresjonizmu, cenil przede wszystkim rysunek i bryłę. Jak mawiał później – „Mgły nie maluję nigdy”. Zwiedzał muzea i galerie, rozczytywał się w opisach „więzień” syberyjskich amerykańskiego podróżnika George’a Kennana i myślał o Polsce. Namalował wówczas szkice olejne i akwarelowe tematów inspirowanych utworami Słowackiego, które później wielokrotnie opracowywał. Po powrocie do Krakowa w 1877 r. ponownie zapisał się do pracowni Matejki, jednak uczęszczał tam krótko, bowiem nie zgadzał się z jego podejściem do zadań artysty. Uważał, że sztuka, zamiast ilustrować wydarzenia historyczne, powinna nawiązywać do aktualnych problemów.

W 1880 r. po raz pierwszy wyjechał do Włoch. Cztery lata później wziął udział jako rysownik w podróży Karola Lanckorońskiego do Grecji i Turcji, a pod koniec 1885 r. kilka miesięcy spędził w Monachium. W latach 80. Malczewski rozwinął w swej twórczości, zapoczątkowaną już w czasie pobytu w Paryżu, tematykę patriotyczno-martyrologiczną. Malował wówczas sceny wywodzące się z poematu Słowackiego „Anelli” – obraz *Śmierć Ellenai* (1881-82), pokazany w Krakowie cieszył się wielką popularnością. Malował też obrazy bezpośrednio opowiadające o losie polskich zesłańców na Syberii, o tragicznej codzienności ich życia *Na etapie* (1883), *Czytanie listów na Syberii* (1884), *Niedziela w kopalni* (1884), *Nocleg* (1885-86), *Śmierć na etapie* (1891), *Wigilia na Syberii* (1892).

Był to ważny okres w jego życiu prywatnym: 29 października 1887 r. poślubił Marię Gralewską, w 1889 r. przyszła na świat córka Julia, a w 1892 r. narodził się syn Rafał, w przyszłości znany malarz i pisarz. W 1887 r. za obraz *Na etapie* otrzymał nagrodę Polskiej Akademii Umiejętności. Był to początek rozlicznych nagród, dyplomów i medali, które otrzymał w kraju i w Europie.

Lata 90. artysta rozpoczął od podróży do Włoch; ponownie był też w Monachium, gdzie interesował się twórczością symbolistów – Arnolda Böcklina, Hansa Thomy i Franza Stucka. W 1892 roku odwiedził Malczewskiego w jego pracowni Jan Matejko, wyrażając tym samym uznanie dla wcześniej zbuntowanego ucznia, a środowisko krakowskie okrzyknęło Malczewskiego następcą Mistrza Jana. Na lata 90. przypada początek jego działalności społecznej. W 1891 r. był współautorem odezwy o potrzebie utworzenia „powszechnego stowarzyszenia artystów”, które powstało rok później, a w 1894 r. został członkiem zarządu organizacji. W 1897 r. założył wraz z innymi artystami Towarzystwo Artystów Polskich „Sztuka”, od 1902 r. był członkiem Stowarzyszenia Artystów Polskich, a w latach 1897-1918 należał do wiedeńskiego stowarzyszenia artystów Secession.

W tym czasie rozpoczął pracę jako pedagog. W 1896 roku Julian Fałat powołał go na nauczyciela prowizorycznego w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych (od 1898 r. Akademii Sztuk Pięknych), a dwa lata później na zastępcę profesora. Praca na Akademii nie trwała długo; w 1900 r. Malczewski zrezygnował z niej z powodu konfliktu z Fałatem. Na stanowisko profesora ASP powrócił, już po ustąpieniu Fałata, w grudniu 1910 r.; w latach 1912-14 piastował godność rektora, a mury Akademii opuścił dopiero w 1921 r. Niezależnie od pracy w Akademii artysta nauczał jeszcze w Żeńskiej Szkole Sztuk Pięknych dla Kobiet Toli Certowiczówny (od 1897 r.), na Wyższych Kursach dla Kobiet im. Adriana Baranieckiego (1899-1912), w Żeńskiej Szkole Sztuk Pięknych Marii Niedzielskiej (od 1908 r.). W Krakowie był postacią popularną i szanowaną, każda jego wystawa gromadziła tłumy zwiedzających.

Około 1900 r. Malczewski związał się uczuciowo z Marią Balową, która przez wiele lat była jego żoną, ideałem kobiety, modelką, obecną w wielu jego obrazach nawet po zerwaniu tej znajomości.

W latach 90. w twórczości Malczewskiego rozpoczęła się faza dojrzałego symbolizmu, skupionego głównie na zagadnieniach losu ojczyzny, człowieka, artysty, tajemnicy egzystencji i sztuki. Namalował wtedy dwa ważne obrazy – *Melancholię* (1894), w którym wątek patriotyczny łączył z dekadencjami nastrojami charakterystycznymi dla schyłku wieku, oraz *Błędne koło* (1895-97), gdzie wyraził apoteozę sztuki, twórczości artystycznej, roli artysty, jego posłannictwa i wolności. Te zagadnienia rozpatrywał do końca swojej twórczości w obrazach zatytułowanych *Polonia*, w cyklach *Zatruta studnia*, portretach, tematach zaczerpniętych z mitologii czy własnych interpretacjach wątków biblijnych. Artystę uosabiał on sam, a do określenia sztuki czy niepokojów związanych z twórczością posłużył się modnymi w końcu XIX w. motywami chimer, fauna i sfinksa.

Tematem, który w różnej formie przewija się przez całą twórczość artysty jest śmierć. W okresie „sybirskim” i w obrazach „anhelicznych” tworzył kompozycje ilustrujące umieranie, w okresie symbolistycznym uosobieniem śmierci jest kobieta, kobieta

z kosą, anioł Thanatos o niewieścich kształtach. Zawsze majestatyczna, wyraża siłę, zdecydowanie, nieuchronność. Obraz *Śmierć*, prezentowany na monecie, jest najbardziej znanym w twórczości Malczewskiego przedstawieniem tego tematu. Artysta namalował go w 1902 r. Młoda dziewczyna, symbolizująca anioła śmierci, zamyka oczy zmęczonemu wędrowcowi, jest wyzwoleniem, końcem męczącej drogi. W tle widoczne zabudowania dworskie – to nawiązanie do dworu w Wielgiem lub Gardzienicach, kraju lat dziecinnych artysty.

Kilka lat przed śmiercią Malczewski zaczął tracić wzrok, właściwie przestał malować. Mieszkał wówczas u siostry w Lusławicach i u córki w Charzewicach. Zmarł 8 X 1929 r. w Krakowie. Tłumy, którym towarzyszył dźwięk dzwonu Zygmunta, odprowadziły malarza na Skalkę, gdzie pochowano go obok sarkofagów Henryka Siemiradzkiego i Stanisława Wyspiańskiego.

Chociaż twórczość Malczewskiego wyrosła z klimatu Młodej Polski, pozostała na wskroś oryginalna i subiektywna. Trudno ją zakwalifikować, przypisać jednoznacznie do określonego nurtu w sztuce polskiej. Niezwykle pracowity, obdarzony wybitnym talentem i niepowtarzalną wyobraźnią Malczewski stworzył świat własnych symboli i znaczeń. Pozostał jedną z największych indywidualności polskiej sztuki przełomu XIX i XX wieku.

Irena Bal
Instytut Sztuki PAN
Warszawa

Wszystkie monety kolekcjonerskie są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.